

НАРАТИВИ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ ЯК РЕСУРС В УМОВАХ ВІЙНИ

Роль соціальних мереж як джерела психологічної підтримки під час воєнного стану в нашій країні є загально визнаною. Переживання кризової ситуації, нової для людини, що досі не стикалася з ризиками і невизначеністю (Чепелєва, 2021) ситуацій воєнного часу, супроводжується майже постійним стресом, розгубленістю і пошуком виходу. Людина у такій ситуації відчуває потребу у зовнішніх точках опори – однодумцях, які відчувають те саме чи хоча б можуть зрозуміти цей стан. Одним з визнаних ресурсних каналів у таких ситуаціях є свідомий чи підсвідомий пошук адресата, якому можна скерувати опис свого стану і всього контексту, що його породив (Литвиненко, 2014; Зарецькая, 2020).

Спостереження за дописами у таких соціальних мережах, як фейсбук та інстаграм, дозволяє виділити численну групу дописів наративного (навіть автонаративного) плану, доступ до яких відкритий зазвичай тільки для «друзів» та «підписників». Дописи такого типу містять опис стану людини, викликаного тими чи іншими суттєвими змінами у житті під час війни, або опис певних подій чи естраординарних ситуацій, що їх переживає людина у цей час. Звертають на себе увагу підвищені емоційність і щирість таких дописів, інколи надмірні категоричність і агресивність тексту тощо.

Цікаве питання про *адресну спрямованість* дописів наративного плану. Дописи, як правило, викликають низку коментарів, автори яких підтримують основну ідею наративу дописувача. Виникає відчуття, що допис саме для того і писався: це «вилив» того автонаративу, що склався у людини за нових для неї – кризових – умов життя, і вона це «новоутворення» у собі хоче оприлюднити, показати друзям – можливо, щоб прояснити для себе ще не вирішені щодо цих своїх роздумів питань. З наративами такого плану, як правило, достатньо довгими, аргументованими, часто з вкрапленнями цитованих діалогів, не звертаються у приватній переписці до конкретної близької людини, друга, – це текст *для певного кола* однодумців, заклик підтримати, приєднатися. В той же час такі тексти не викладають просто «для загалу», бо замість психологічної підтримки є ризик отримати «удар» (і не тільки від відвертих «тролів»), на який автор зовсім не розраховував.

Мотивація авторів таких дописів дуже нагадує потребу багатьох додзвонювачів мережі «телефонів довіри» у віртуальній психологічній підтримці (Литвиненко, 2014). Проте наративи у соціальних мережах часто містять глибокі роздуми екзистенційного плану щодо перебування особистості у ситуаціях війни (в широкому сенсі), які є результатом серйозного і кропіткого осмислення і переосмислення багатьох пластів індивідуального досвіду.

За нашими спостереженнями, таку ж роль відіграє «перепощення» (фактично цитування) співзвучних дописів інших авторів, які своїми текстами-дописами (теж не обов'язково авторськими) висловлюють те, що мав би і хотів би сказати дописувач. І близьке коло однодумців це розуміє саме так, як мав на увазі автор-цитувальник, про що свідчать вподобайки чи зовсім короткі схвалювальні висловлювання-реакції.

Дописи нарративного плану виконують ряд важливих соціальних *функцій*: доосмислення цінностей, що їх сповідує людина (Зарецька, 2022), відбір і підвищення згуртованості однодумців, співзвучних автору, підтримка друзів всіма доступними психологічними засобами, в тому числі і технологіями психологічної підтримки, якими щедро діляться у соціальних мережах навіть нефаківці, тощо.

Наративи у соціальних мережах мають великий ресурсний потенціал, надаючи дописувачу опору на співзвучних «друзів» по мережі, на їхні активні реакції (в першу чергу текстового плану, не тільки вподобайки). Відбувається колективне осмислення теми допису, колективна підтримка героя допису, колективний пошук шляхів виходу із складної ситуації, що їй присвячено допис. У певному «колі» друзів по мережі ця ситуація стає «опрацьованою». Саме певна кількість вже «опрацьованих» ситуацій стає тим дискурсом, навколо якого гуртується ця множина користувачів мережі. Підтримуючу роль такого спільного досвіду важко переоцінити. Провідну роль функції групової підтримки доводить і те, що реакції, що не підтримують позицію автора допису, як правило, тільки позначено – подальший діалог йде вже, мабуть, у приватному листуванні опонентів. Зауважимо, що надважливу роль у можливості використовувати такий психологічний ресурс має нарративна компетентність особистості, яка відіграє роль важливої життєвої компетентності у цьому контексті.

Список використаних джерел

Литвиненко Л. І. (2014) Телефонне консультування в умовах соціально-психологічної кризи в Україні. Актуальні проблеми психології: Зб. наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. За ред. С. Д. Максименка. Вип. 10. Том III. Консультативна психологія і психотерапія. Київ: Логос.

Зарецкая О. А. (2020) Психолого-герменевтический подход в кризисной психологии: возможности и перспективы. Актуальные вопросы психологии, педагогики, философии XXI века: Сборник научных статей. Бухара: Бухарский государственный университет.

Чепелева Н. В. (2021) Дискурсивне конструювання досвіду в ситуаціях інформаційної невизначеності. Актуальні проблеми психологічної протидії негативним інформаційним впливам на особистість в умовах сучасних викликів: Матеріали методологічного семінару НАПН України 8 квітня 2021 року. За ред. С. Д. Максименка. Київ: Педагогічна думка. <http://lib.iitta.gov.ua/726024/>.

Зарецька О. О. (2022) Ціннісні орієнтири в інтерпретаційних процесах. *Технології розвитку інтелекту*. Том. 6, № 2 (32). <http://doi.org/10.31108/3.2022.6.2.1>